

Janák, Jan

Osnova zákona o zprostředkování práce z let 1919-1922 : (věnováno J. Mezníkovi)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1998, vol. 47, iss. C45, pp. [133]-155

ISBN 80-210-2107-1

ISSN 0231-7710

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102681>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

JAN JANÁK

OSNOVA ZÁKONA O ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PRÁCE Z LET 1919–1922

Věnováno J. Mezníkovi

Zemský správní výbor v Praze, který byl od roku 1913 nástupcem Zemského výboru, obrátil se 24. června 1919 na Ministerstvo sociální péče s tím, že dle získaných informací projednává toto ministerstvo celostátní úpravu všeobecného zprostředkování práce. Zemský správní výbor uznával potřebu účelné celostátní úpravy veřejnoprávního zprostředkování práce, dovolil si však poukázat na potíže s tím spojené, neboť v Čechách šlo o věc okresní a zemské samosprávy a na Moravě jen zemské samosprávy, kdežto ve Slezsku a na Slovensku byl stav ještě jiný. Podle názoru Zemského správního výboru nebylo proto možno tuto úpravu účelně uzákonit před „projednáním ústavní reformy“; Zemský správní výbor proto důtklivě žádal posečkat s touto otázkou do doby, až bude projednána ústava. Na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku mohla být zavedena podle potřeby zatímní úprava zprostředkování práce cestou nařizovací. V Ministerstvu sociální péče vzali přípis Zemského správního výboru na vědomí a uložili jej ad akta.¹

Ministerstvo sociální péče se však začalo touto otázkou již skutečně zabývat, což si vynutila zejména poválečná nezaměstnanost, když zákon č. 63 z 10. prosince 1918 zaváděl s účinností od 15. prosince 1918 systém státních podpor v nezaměstnanosti. Podle tohoto zákona měli českoslovenští státní občané odkázaní svou výživou na mzdu nebo služební požitky a podléhající obligatornímu nemocenskému pojištění nárok na podporu v nezaměstnanosti, když se marně ucházeli u veřejnoprávní nebo odborové zprostředkovatelny práce o místo. Za stejných podmínek byl přiznán nárok na tuto podporu i demobilizovaným vojákům.² Tento nárok přiznávaly okresní demobilizační výbory vytvářené na zá-

¹ Srov. Státní ústřední archiv Praha, Ministerstvo sociální péče, sig. III/5, kart. 127, konvolut Zprostředkování práce, organizace, čj. 13.699/19.

² Srov. Janák, J.: *K charakteru veřejné správy v počátečním období existence ČSR*, SPFFBU, C 18–19, 1971–1972, s. 5–33; Brabec, J.: *Pojištění pro případ nezaměstnanosti*, Slovník veřejného práva československého, sv. 4, s. 405–411; Houser, J.: *Vý-*

kladě parity z řad zaměstnavatelů a zaměstnanců, a to na základě potvrzení zprostředkovatelný práce, že se žadatel marně ucházel o zaměstnání. Tento způsob byl možný bez problémů v Čechách, kde se již na základě zemského zákona z roku 1903 vytvořil systém okresních veřejnoprávních zprostředkovatelen práce považovaný za první zákonem podložené zprostředkování práce v bývalé monarchii.³ Na Moravě a ve Slezsku však nebyly tyto ústavy až na řídké výjimky zřízeny, takže i funkce zprostředkovatelen práce musily vykonávat příslušné okresní demobilizační výbory určené zpravidla pro obvod soudního okresu.⁴

Iniciativy se chopila Zemská vláda slezská v Opavě (označila se jako politická správa Národního výboru) a oběžníkem z 18. ledna 1919 se obrátila na všechny politické úřady první instance ve Slezsku s tím, že velký rozsah nezaměstnanosti vyžaduje nutně, aby byly v celé zemi zřízeny neprodleně ve vhodných místech úřadovny pro zprostředkování práce. Tento úřad se měl nacházet zásadně v sídle každé okresní správy politické a byl již zřízen ve Frýdku a v Bílovci. Okresní úřadovny v Opavě, Krnově a Jeseníku byly zprostředkovatelnami Slezského zemského spolku pro zprostředkování práce v Opavě⁵, měly však být převzaty obcemi, neboť uvedený spolek jako soukromá instituce zamýšlel své rozpuštění pro nedostatek prostředků.

Abyste mohly dostát svým úkolům, pokračoval oběžník, musily mít zprostředkovatelný svého úředníka, v místech, kde nebyly okresní správy politické, mohly tuto činnost vykonávat obecní kanceláře, protože podle nařízení Rakouského ministerstva vnitra z 24. prosince 1917, č. 1.509 ř. z. byly obce povinny, aby působily zároveň při zprostředkování práce a také aby se staraly o vydržování těchto zprostředkovatelen. Zemská vláda proto žádala okresní správy politické, aby nařídily bezodkladně zřízení zprostředkovatelen ve městech s okresními soudy, protože jich bylo nutně potřeba k zamezení nezaměstnanosti a k vyplácení státních podpor v nezaměstnanosti, a to se souhlasem „výboru pro zrušení válečné pohotovosti“, tj. zřejmě s okresním demobilizačním výborem. Náklad neměly nést jen obce, ve kterých se úřadovny nacházely, nýbrž všechny obce soudního okresu, „protože zprostředkování práce nezaměstnaným je velmi důležité pro chudinské zákonitě podpory a zaopatřit chudinu náleží obcím“. Zmíněnému spolku platila příspěvky taky živnostenská společenstva, protože obstarával zprostředkování práce náležející jim podle novely živnostenského řádu.⁶ Tyto příspěvky měly být budoucně odváděny místně příslušným úřadov-

voj sociální správy za předmnichovské republiky, Praha 1968. K demobilizaci srov. SÚAr Praha, MSP, sign. III/5, kart. 127, čj. 21.706/19, tamtéž, E 3.000, kart. 1890, čj. 25.957/19, též kart. 1.898, konvolut Demobilizační výbory (zde ustavení ústředního demobilizačního výboru).

3 Srov. Č e c h r á k , C.: *Nezaměstnanost. I. Zprostředkování práce*, Praha b. l.

4 Srov. též T o m a s , J.: *Provádění zákona o podporách v nezaměstnanosti*, Sociální revue 1, 1919–1920, 4. 3–4, s. 38n.

5 Srov. J a n á k , J.: *Snahy o zavedení veřejnoprávního zprostředkování práce na Moravě a ve Slezsku před rokem 1918*, SPFFBU, C 44, 1997, s. 95n.

6 Srov. SÚAr Praha, MSP, sign. III/5, kart. 127, konvolut Zprostředkování práce, organizace,

nám. Otevření nových zprostředkovatelen práce na základě tohoto oběžníku mělo být oznámeno Zemské vládě v Opavě do 1. září 1919.⁷

Zemská vláda slezská (Zemská úřadovna pro zprostředkování práce) se obrátila na Ministerstvo sociální péče opět 3. dubna 1919, a to s vyličením současného stavu zprostředkování práce. Uvedla, že v zemi je tato činnost organizována státními úřady ve smyslu ministerského nařízení z 24. prosince 1917, protože v zemi nebyl vydán v této věci zemský zákon. Zemský výbor o tomto problému do té doby nepojednával. Zemská vláda zároveň informovala ministerstvo, že po celém Slezsku s výjimkou okresu Bilsko (které je nyní v Polsku) existuje v každém soudním okrese všeobecná úřadovna pro vykazování práce a zprostředkovatelný práce při okresních správách politických byly údajně zvláště organizovanými okresními úřadovnami.⁸ Týž úřad se obrátil na Ministerstvo sociální péče již 9. května 1919 znovu a uvedl, že převzetí celkové organizace zprostředkování práce autonomní zemskou správou, tj. územní samosprávou, by bylo co nejuvlejší vítáno i ve Slezsku, když v Čechách a na Moravě se prý již provedlo, protože šlo o záležitost v oboru působnosti zemí a státní úprava této záležitosti ministerským nařízením z roku 1917 byla uskutečněna jenom provizorně po dobu války.⁹

Dne 21. května 1919 informoval Ministerstvo sociální péče Zemský výbor pro Moravu v Brně, že se usnesl přikročit na Moravě k organizaci místních a okresních úřadoven pro všeobecné zprostředkování práce, neboť zkušenosti získané nejen za války, nýbrž zejména v posledních měsících ukázaly, že těžisko veškeré zprostředkovatelské činnosti záleží v působnosti úřadoven, které byly jak zaměstnavatelům, tak zaměstnancům co nejsnáze přístupny a kde dotčení funkcionáři mohli seznat co nejdůkladněji obvod své působnosti a pěstovat co nejintenzivnější kroky se zúčastněnými kruhy. Zemský výbor zdůrazňoval, že tuto práci je třeba vykonávat plně, nikoli snad jako vedlejší zaměstnání. Obvody měly být stejné jako u politických úřadů prvního stupně, náklady by mělo nést město, země a stát. Zemský výbor se usnesl poskytnout na jednu úřadovnu asi 3 tis. Kč roční subvence (mělo jich být 36) a předpokládalo se, že stát poskytne příspěvek asi v poloviční výši. Zemský výbor hodlal započít s akcí co nejdříve, žádal proto pokud možno brzké sdělení, je-li státní správa ochotna poskytnout zemi přiměřenou subvenci a v jaké výši. Ministerstvo však na tento přípis Zemskému výboru vůbec neodpovědělo a 9. října 1919 byl spis uložen „prozatím ad akta“.¹⁰

Víme, že stejným způsobem bylo na ministerstvu naloženo i s přípisem Zemské správní komise z 24. června 1919. Tuto komisi však ministerstvo potřebovalo ke zvládnutí agendy okresních zprostředkovatelen práce, popř. okresních demobilizačních výborů, proto bylo nuceno obrátit se na ni 22. února 1919. Vycházel z toho, že na okresní zprostředkovatelný práce, jejichž organizace odpovídala normálním potřebám, byl vznesen velký úkol zákonem o státních pod-

čj. 3.058/19 a 4.611/19.

7 Srov. tamtéž, čj. 1.508/19.

8 Srov. tamtéž, konvolut Zprostředkování práce, ústavy, čj. 6.196/19.

9 Srov. tamtéž, konvolut Zprostředkování práce, organizace, čj. 9.478/19.

10 Srov. tamtéž, čj. 11.800/19.

porách v nezaměstnanosti. Jak vyplývalo ze zpráv došlých ministerstvu, nebyly však okresní zprostředkovatelný s to tyto úkoly svým aparátem zdolat, avšak sociální postavení zprostředkovatelen práce mělo být v dohledné době ještě daleko důležitější a zodpovědnější, neboť se začínalo jednat o odstranění státních podpor v nezaměstnanosti a o postupném rušení okresních demobilizačních výborů. Bylo proto nutné, aby bezvadně pracovaly dozorčí komise, které byly v Čechách zřízeny u okresních zprostředkovatelen práce na základě zemského zákona z roku 1903. Ministerstvo se proto domnívalo, že by toho bylo částečně dosaženo, kdyby členové okresních demobilizačních výborů, kteří během působnosti zákona o státních podporách v nezaměstnanosti nabyli značných zkušeností a byli delegáty zaměstnavatelských a zaměstnaneckých organizací, byli povoláni do dozorčích komisí okresních zprostředkovatelen práce. Ministerstvo proto hodlalo zaslat v tomto smyslu oběžník okresním správám politickým a žádalo Zemskou správní komisi, aby projevila s jeho obsahem souhlas a podporovala tuto akci obdobným oběžníkem zasláným všem okresním výborům, tj. orgánům okresní samosprávy. Cílem měla být reorganizace dozorčích komisí okresních zprostředkovatelen práce, které mělo být dosaženo „povoláním energických a iniciativních členů“, kteří by se věnovali této funkci „s potřebnou láskou a péčí“. Stát byl ochoten poskytnout zprostředkovatelnám ve zvláště naléhavých případech potřebné kancelářské síly.¹¹

Oběžník zasláný ministerstvem všem okresním správám politickým je datován 22. února 1919 a říká se v něm, že zákonem z roku 1903 a instrukcí ze 4. ledna 1904 bylo uloženo všem okresním výborům v Čechách, aby jmenovaly dozorčí komise, které by řídily zprostředkovatelný práce a dohlížely na činnost úředníka (správce) zprostředkovatelný. Komise měly mít šest členů z řad zaměstnavatelů a šest z řad zaměstnanců (okresní demobilizační výbory měly z každé skupiny po třech členech) a schůzím měl předsedat okresní starosta nebo jeho zástupce (u okresních demobilizačních výborů státní zaměstnanec). Demobilizační výbory se podle oběžníků vcelku osvědčily, proto se zdálo být účelné, aby v místech, kde dobře fungovaly, byli jejich členové povoláni do dozorčích komisí zprostředkovatelen. Protože zprostředkovatelný v Čechách byly zařízením autonomní správy (územní samosprávy) a státní správa nechtěla do jejich pravomocí zasahovat, byli vyzváni přednostové okresních správ politických, aby pozvali předsedy okresních demobilizačních výborů, předsedy okresních výborů a správce okresních zprostředkovatelen práce a zjistili, jak v kterém místě tyto instituce fungují a v případě potřeby požádali předsedu okresního výboru, aby tento výbor povolal bezodkladně do dozorčí komise zprostředkovatelný práce energické a iniciativní členy demobilizačního výboru, a tím posílil anebo obrodil působnost okresní zprostředkovatelný. O výsledku měla být podána ministerstvu zpráva, kterou však neznáme.

Zemský správní výbor odpověděl ministerstvu 14. března 1919. Projevil v podstatě souhlas s citovaným oběžníkem a byl ochoten vydat okresním výborům příslušný výnos, neodpustil si však výtku na adresu ministerstva, když žádal,

¹¹ Srov. tamtéž, čj. 6.196, též kart. 127, Zprostředkování práce, ústavy, čj. 6.196/19.

aby záležitosti spadající do působnosti zemské správy (tj. územní samosprávy) byly řešeny vždy jen po předchozím souhlasu Zemského správního výboru.¹²

Tímto způsobem mohl být ovšem problém řešen jen v Čechách, nikoli však na Moravě a ve Slezsku, o Slovensku nemluvě.

To, že Ministerstvo sociální péče uvažovalo o osnově o zprostředkování práce již nejméně v lednu 1919 dokládá přípis Moravského zemského výboru, který zaslal ministerstvu 30. ledna 1919 „na ústní požádání“ posudek přednosti Zemského ústavu práce v Brně o organizaci veřejného zprostředkování práce na Moravě pro normální dobu. Posudek je datován 18. ledna 1919 a říká se v něm, že usnesením Zemského výboru pro Moravu byl zřízen Zemský úřad práce v Brně, město Brno vydržovalo Městský úřad pro zprostředkování práce v Brně, město za příspěvní závodů vydržovalo Okresní zprostředkovatelnu práce v Moravské Ostravě a z prostředků Zemského úřadu práce v Brně a s jeho personálem působila okresní zprostředkovatelna práce pro Brno-venkov. Ostatní zprostředkovatelny práce působící v té době na Moravě vznikly částečně počátkem demobilizace a byly zřízeny se souhlasem Zemského výboru z prostředků Zemského úřadu práce po dobu demobilizace, tj. do uvedení vracejících se vojáků do občanského zaměstnání. Ostatní zprostředkovatelny vznikly pak teprve v souvislosti s prováděním zákona o státních podporách v nezaměstnanosti. Vydržování některých vzala na sebe města, obce, popř. jiní činitelé, kdežto ostatní očekávaly náhradu nákladů podle výnosu Ministerstva sociální péče ze 7. prosince 1918, č. 611, pokud se dotyčné práce nekonaly dobrovolně bezplatně. Další část je podtržena a zní: „Má-li nyní na Moravě dojít k trvalé úpravě veřejných zprostředkovatelen práce, nutno přikročit co nejdříve k vybudování místních zprostředkovatelen práce jako vlastních nositelů agendy zprostředkování práce“. Jak hustá měla tato síť být, o tom mohly být různé názory, zpravidla měla být zprostředkovatelna v každém politickém okrese a pro města se zvláštním statutem společně s venkovským okresem. Celkem mělo jít o 36 až 37 zprostředkovatelen, síť nemusila být vybudována ihned, asi v šesti okresech se mohlo posečkat. Velmi důležité byly vzhledem k tomu, že šlo o sociální působení, osobní vlastnosti úředníků, tato práce jim neměla být svěřována jako vedlejší zaměstnání nebo bezplatně a kromě jisté teoretické přípravy (snad u Zemského úřadu práce v Brně) by měli projít praxí u některého většího ústavu. Ústředím místních zprostředkovatelen práce by měl být Zemský ústav práce v Brně pro Moravu a Slezsko, který by měl podobné úkoly jako zemské centrály v Čechách a jako Zemský ústřední ústav práce v Praze, tj. vyrovnávat trh práce (mj. vydáváním věstníku), zabezpečovat zdárnou činnost místních úřadoven, provádět přímo zprostředkovatelské činnosti u jistých (vyšších) kategorií a opatřovat dělnictvo hlavně pro zemědělství z jiných zemí.¹³

O situaci na Moravě si vyžádal zprávu i odborový přednosta Ministerstva sociální péče Jakub Soušek, do jehož kompetence problematika nezaměstnanosti,

12 Srov. tamtéž, konvolut Zprostředkování práce, organizace, čj.3058/19 a 4.611/19.

13 Srov. tamtéž, Konvolut Zprostředkování práce, organizace, čj. 1.508/19.

zprostředkování práce aj. patřila a pod jehož vedením se osnova připravovala.¹⁴ Svědčí o tom přípis vedoucího Úřadu práce v Brně dr. Lazara z 26. dubna 1919, který Souškovi poslal „několik poznatků o pojištění dělnictva a zřizování pro případ nezaměstnanosti“ (příloha bohužel ve spisu není), jakož i návrh sociálně demokratického poslance Vlastimila Tusara (autorem návrhu byl údajně prof. JUDr. Karel Engliš) na zřízení zemského fondu na podporu nezaměstnanosti, „z čehož račte seznat, že i na Moravě se v tomto oboru již pracovalo“. Lazar jednal s vrchním inspektorem Karlem Komínkem, který se jako přednosta Zemského ústředního úřadu práce v Praze problematikou zprostředkování práce výrazně i teoreticky zabýval. Lazar s Komínkem se dohodli, že odborovému přednostovi Souškovi poskytnou k organizování všeobecného zprostředkování práce veškerou svou pomoc.¹⁵

Těžko říci, v jaké souvislosti s tímto ujištěním jsou bohužel nedatované stěžejní zásady zprostředkování práce vypracované K. Komínkem. První stěžejní zásada spočívala v soustředění veškerého veřejnoprávního zprostředkování práce pro všechny (podtrženo v orig.) obory v jedné organizaci, ve stanovení jednoho ministerstva, jemuž bude organizace podřízena. V tomto ministerstvu se měla zřídit zvláštní sekce, které by se přidělilo jak zprostředkování práce, tak i všechny agendy týkající se pojmu práce, jako pracovní doba, pojištění proti nezaměstnanosti, živnostenská inspekce, zaměstnavatelské a zaměstnanecké organizace, sezónní vystěhovatelství za hranice, účast na mezinárodních akcích týkajících se práce aj. Podle další stěžejní zásady se mělo zprostředkování práce vztahovat na všechny obory, a to na nižší i vyšší kategorie. Zprostředkování práce mělo být pro všechny zaměstnance úplně bezplatné, zaměstnavatelé měli přispívat formou zápisného nebo režijního poplatku. Pátá zásada spočívala v závaznosti přihlašování úprázdňených míst veřejným úřadům práce, šestá zásada požadovala paritní účast zaměstnavatelů a zaměstnanců při dozoru na zprostředkovatelnou práci, při ujednávání kolektivních smluv, urovnávání sporů a jejich rozhodování a ve stanovení úřadů vyšších kategorií úřady mzdovými. Podle sedmé zásady měly být jednotně pojmenovány všechny články organizace úřadem práce, tj. okresní úřad práce, župní úřad práce, zemský úřad práce a Státní úřad práce. Sedmá zásada pojednávala o rozčlenění organizace. Měl být zřízen Státní úřad práce v Praze pro celé území republiky, jemuž by příslušelo provedení celé organizace, úřad měl plnit funkci mzdového úřadu práce, pokud bylo možno uzavřít pro některé odvětví celostátní kolektivní smlouvu, dále mu mělo příslušet zprostředkování práce za hranicemi aj. Dále to měly být Zemské úřady práce v Praze, Brně a Bratislavě, a to i tehdy, kdyby se zrušily země, jak s tím župní zákon počítal, a dalším článkem organizace měly být župní úřady práce. Kdyby však nedošlo ke zřízení žup (ty vznikly roku 1923 jenom na Slo-

14 O Souškovi srov. K o t e k , J.: *Za odborovým přednostou Jakubem Souškem*, Sociální revue 10, 1929, s. 1–2.

15 Srov. SÚAr. Praha, MSP, kart. 651, bez čj. Přiložen je tisk: I. zasedání XII. sněm. období. Dodatek 209, čís. 808, z. h. r. 1914. Návrh posl. Tusara na vydání zákona o zprostředkování práce a na zřízení zemského fondu na podporu nezaměstnaných, 27 s.

vensku), postačilo by popř. jen v Čechách a na Slovensku zařadit mezičlánek po způsobu zemských centrál práce v Čechách, kdežto obvod moravsko-slezský by to podle autora skoro nepotřeboval. Nejnižším článkem organizace měly být okresní úřady práce jako primární instituce, které by se zřídily postupně (podtrženo v orig.) ve všech politických okresech, popř. pro dva až tři politické okresy. Personální náklady by nesl podle deváté stěžejní zásady stát a v desátém článku se opět zdůrazňovalo, že na výběru personálu a jeho výcviku spočívá vše, více než ve kterém jiném oboru. Pokud by nebyla potřeba kryta z dosavadních funkcionářů, mělo se sáhnout k legionářům a invalidům. Podle poslední zásady by mohl zatím Státní úřad práce suplovat Zemský ústřední ústav práce v Praze.¹⁶

Na tyto zásady, jichž byla většina do osnovy vskutku převzata, pohlíželo od samého počátku nevráživě Ministerstvo zemědělství, které pověřilo sekretáře Moravského zemského výboru dr. Lazara studiem organizace zprostředkovatelen práce zemědělských zaměstnanců na Slovensku. Výsledky svého studia předložil dr. Lazar 8. února 1919 Moravskému zemskému výboru, Ministerstvu zemědělství a ministru s plnou mocí pro správu Slovenska dr. Vavro Šrobárovi. V Uhrách bylo zprostředkování práce zemědělských dělníků upraveno zákonným článkem z 28. ledna 1898 o 80 paragrafech. Veškerá činnost uherské vlády v oboru zprostředkování práce zemědělských dělníků směřovala podle dr. Lazara k tomu, aby byl opatřen dostatek pracovních sil uherským zaměstnavatelům, a to i zákazy zprostředkování práce za hranice. V našem státě (napsal dr. Lazar) je nevyhnutelně nutno upravit zprostředkování práce na jiných základech, a to na zásadách spravedlivých, chránících proti bezpráví dělníků i zaměstnavatelů.¹⁷

Úporná snaha Ministerstva zemědělství rozšířit své pravomoci o zprostředkování práce zemědělským dělníkům vyústila v roce 1919 přípravou osnovy zákona o zprostředkování práce zemědělským zaměstnancům. Osnova měla pouze pět paragrafů a § 1 stanovil, že zákonodárné a správní záležitosti zprostředkování práce zaměstnancům zemědělských podniků (inkoustovou tužkou je škrtnuto „i průmyslu zemědělského“) náležející dosud podle císařského rozhodnutí ze dne 7. října 1917, vyhlášeného přílohou k vyhlášce ministerstva ze dne 27. listopadu 1917, č. 504 ř. z., Ministerstvu sociální péče, přikazuje se do působnosti Ministerstva zemědělství. V § 2 se říkalo, že toto ministerstvo zajistí za účasti zaměstnavatelů a zaměstnanců všestrannou a potřebám zemědělství vyhovující organizaci a správu zprostředkování práce zemědělským zaměstnancům a zřídí dle potřeby (inkoustovou tužkou opět škrtnuto „paritní orgány smírčí, poradní a mzdové“). V § 3 se Ministerstvo zemědělství zmocňovalo, aby převzalo dosavadní zprostředkování práce pro zemědělské zaměstnance do vlastní správy a zřídilo další potřebné zprostředkovatelny. Škrtnuta je opět pasáž, že veřejné všeobecné zprostředkovatelny jsou povinny i nadále zprostředkovávat práci zaměstnancům zemědělských podniků a zemědělského průmyslu

16 Srov. SÚAr Praha, MSP, sign. 4 4e/1, kart. 651, konvolut Návrhy a finanční stránka, bez čj., bez podpisu a data, průklep strojopisu, označeno jako trest návrhů zemského vrchního inspektora Karla Komínka ve věci úpravy veřejnoprávního zprostředkování práce v ČSR, 5 s.

17 Srov. Moravský zemský archiv Brno, A 9-Zemský výbor, fasc. 10.145, sign. Z 2, čj. 6.692/19.

a ponecháno je, že Ministerstvo zemědělství stanoví v dohodě s Ministerstvem sociální péče zásady pro tuto činnost všeobecných zprostředkovatelen práce. Škrtnuto inkoustovou tužkou opět je, že na vydržování výkonných a pro zemědělství zvláště významných všeobecných zprostředkovatelen práce poskytne Ministerstvo zemědělství přiměřenou subvenci částkou úměrnou jejich činnosti pro zemědělství, ponecháno je, že všeobecné zprostředkovateleny práce podléhají pokud se týče činnosti pro zemědělství a zemědělský průmysl dozoru Ministerstva zemědělství. Poslední, pátý paragraf stanovoval účinnost dnem vyhlášení, provedení náleželo ministrům zemědělství a sociální péče.¹⁸ O projednávání této osnovy není prozatím nic známo.

Pokud šlo o personál zprostředkovatelen, jemuž byla věnována pozornost i v Komínkových hlavních zásadách, zdůraznil tento problém i přípis, jímž se obrátili 1. května 1919 správcové expozitur Zemského úřadu práce v Brně na Ministerstvo sociální péče, když zdůrazňovali, že k vedení zprostředkovateleny nestačí „pouhý průkaz akademického vzdělání“, nýbrž dlouholetý styk se stranami, důkladná znalost lidí aj. Přimlouvali se rovněž za jejich vřazení do přiměřené hodností třídy státního úřednictva.¹⁹

Téměř ve stejné době, kdy začala být připravována osnova zákona o zprostředkování práce, objevila se znovu nutnost řešení této otázky na Moravě, neboť 5. ledna 1920 sdělil Moravský zemský výbor Ministerstvu sociální péče, že se rozhodl zdokonalit organizaci všeobecného zprostředkování práce do té doby, než vyjde zákonná úprava pro celou republiku a dohodl se s místními činiteli zříditi v nejdůležitějších místech expozitury Zemského ústavu práce, a to v Brně pro okres Brno-venkov, Třebíči, Olomouci, Prostějově, Přerově, Uherském Hradišti a Břeclavi, krom toho působily již od dřívějšíka městské úřady v Brně a Moravské Ostravě. Po čas působení demobilizačních výborů fungovaly expozitury hlavně pro soudní okresy, v nichž byly zřízeny, kdežto po zrušení demobilizačních výborů měly působit pro širší oblast. Síť místních úřadoven bylo dlužno podle Zemského výboru doplnit do doby, než by se celá instituce vžila, přičemž by vyhovovalo asi dvacet místních zprostředkovatelen. Zemský výbor hodlal přikročit ihned k jednání s vyhlédnutými městy a rovněž chtěl vydat vzorové stanovy. Předpokládal, že by bylo nejvhodnější, kdyby zprostředkovateleny zřídily a vydržovaly městské obce.²⁰

Jak probíhalo jednání o osnově zákona o zprostředkování práce?

Podle K. Komínka byla vzata za podklad a vzor organizace v Čechách, která byla výsledkem patnáctileté zkušenosti. Od jara 1919 se konalo bezpočet schůzí, nejdříve jen v úzkém kruhu odborníků, později v širším kruhu za přibraní

¹⁸ Srov. SÚAr Praha, MSP, D E e/1, kart. 651, konvolut Slovensko, bez čj., koncept strojopisu.

¹⁹ Podepsáni jsou zástupci ústavů: Prostředkovatelství práce válečných invalidů, okresní úřadovna Brno-venkov, Okresní zprostředkovatelna práce Brno, Giskrova ulice, Městský úřad ku zprostředkování práce Brno a expozitury Zemského ústavu práce v Přerově, Olomouci, Prostějově, Břeclavi a Uherském hradišti. SÚAr Praha, MSP, sign. III/5, kart. 1 126, čj. 3.741/19.

²⁰ Srov. SÚAr Praha, MSP, kart. 651, konvolut Morava.

zástupců všech zainteresovaných ministerstev. Takto vzniklá osnova byla dána k posouzení všem příslušným organizacím a korporacím, jak podnikatelským, tak i dělnickým. Osnova byla prodiskutována i v několika zasedáních Sociálního ústavu, který plnil funkci poradního sboru Ministerstva sociální péče.²¹

Původní osnova měla zřejmě jen 11 paragrafů a je označena jako „Opraveno 28. 11. 1919“. V § 1 se pojednávalo o organizaci. Měly být zřízeny okresní, krajské a zemské zprostředkovatelny práce a Státní úřad práce v Praze. Stanovovalo se zde, že pro závody, v nichž je stávka nebo výluka, nesmí zprostředkovatelna práce působit. § 2 obsahoval ustanovení, že okresní zprostředkovatelny práce spolupůsobí při uzavírání pracovních smluv a na základě § 3 měly spolupůsobit při ujednávání kolektivních smluv. § 9 stanovil, že náklad zprostředkování práce nese stát a § 10 rušil platnost zemského zákona z roku 1903 a paragrafů 21 až 25 zákona č. 26/1907 ř. z. Zákon měl nabýt účinnosti dnem, který mělo stanovit Ministerstvo sociální péče nařízením. To by bylo ovšem protiústavní, neboť nařízení mohla vydávat za první republiky pouze vláda.²²

Další znění osnovy je z prosince 1919, kdy byla osnova již rozdělena do článku I až III. Článek I pojednával o všeobecném státním zprostředkování práce, článek II o státních zprostředkovatelkách práce pro zemědělství (celý tento článek je ale škrtnut) a obsahem článku III jsou všeobecná ustanovení.²³

Další porada se konala s největší pravděpodobností až 29. dubna 1920 a bylo pro ni upraveno prosincové znění osnovy. O interní poradě konané 29. dubna jsme podrobně informováni. Konala se za předsednictví odborového přednosty Jakuba Souška a zúčastnili se jí dále odborový přednosta dr. Krejčí, odborový rada dr. Pícek, vrchní inspektor Karel Komínek, ministerští tajemníci dr. Rudolf Teltšík a dr. Evžen Štern a zapisovatel Janoščík.

Soušek měl námitky proti úplnému převzetí zprostředkovatelen práce do státní správy a navrhoval postátnit pouze zprostředkovatelny župní, neboť kdyby byly všechny státními orgány, mělo by Ministerstvo financí námitky k úhradě. Velký význam by mělo podle Souška zřízení poraden pro volbu povolání při každé zprostředkovatelně. Soušek dále argumentoval usnesením Washingtonské konference, že zprostředkování práce má být bezplatné, což znamenalo nutné jednání s Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností, protože vedle státních zprostředkovatelen práce bylo mnoho soukromých koncesovaných zprostředkovatelen provozovaných po živnostensku. Krejčí s osnovou v podstatě souhlasil, neboť podle něho celá síť byla vlastně již postátněna. Vycházel z existence stravovacích stanic, jejichž spojení se zprostředkovatelkami povstalo z politických důvodů, pro budoucnost by bylo ale žádoucí, aby zprostředkování práce bylo od stravoven úplně odděleno a aby v každém okrese byla jedna zprostředkovatelna. Poradny pro volbu povolání pro učně podle jeho vyjádření již existovaly. Doporučovalo by se — podle přesvědčení Krejčího — aby při stávkách a výlukách intervenoval zástupce

21 Srov. K o m í n e k , K . : *K osnově zákona o zprostředkování práce*, Sociální revue, 5, 1924, s. 130–138.

22 Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1, kart. 651, konvolut Vývoj znění osnovy.

23 Srov. tamtéž.

zprostředkovatelný. Komínek byl pro co nejužší zestátnění zprostředkovatelen, podle Picka by bylo možno použít úředníky zprostředkovatelen, aby konali šetření o stávkách a vylukách podle pokynů živnostenské inspekce, až ta bude přeměněna v pracovní inspekci, jak se o tom uvažovalo. Teltšík se vyslovil proti angažování zprostředkovatelen při rovnání sporů a rovněž proti zřizování župních zprostředkovatelen. Štern byl proti zasahování zprostředkovatelen při stávkách.²⁴

Další znění osnovy je z 3. května 1920, kdy pokračovala interní porada, jíž byli přítomni všichni s výjimkou Picka. Osnova byla podrobně projednána a až na detaily byla stejná, avšak s vynecháním článku II.

Další osnova nese označení „znění z 5. 5. 1920, středa, 4 hodiny“, následující osnova byla původně označena jako „znění definitivní“, slovo „definitivní“ je ale škrtnuto a je připsáno „po 5. květnu 1920“.²⁵

Následuje ještě další znění osnovy označené jako „26. 5. 1920“.

Jednání 5. května se dalo v nepřítomnosti Picka a Šterna. Komínek navrhol, aby byl upraven poměr mezi státními zprostředkovatelnami práce a stávajícími odborovými a spolkovými zprostředkovatelnami, dále doporučoval, aby každý zaměstnavatel, který chce hledat za cizí pomoci námezdní síly, byl v první řadě povinen ohlásit nabízené místo státní zprostředkovatelně práce, požadoval zrušit ustanovení § 116 živnostenského řádu o zprostředkování práce živnostenskými společenstvy, dále aby bylo zvlášť upraveno zprostředkování práce pro obvod hlavního města Prahy a aby byl u státních zprostředkovatelen práce zřízen poradní sbor. Krejčí navrhol k výzvě Souška, aby náklady na zprostředkování práce byly rozděleny mezi stát, župy a okresy a podle toho bylo též upraveno jmenování úřednictva. Soukromým zprostředkovatelnám mělo být zakázáno vybírat od zaměstnanců poplatky.

Znění z 26. května již obsahuje § 3, týkající se zprostředkování práce do závodu, v němž byla stávka nebo vyluka, v tomto případě by mohla zprostředkovat práci pouze místně příslušná okresní (městská) zprostředkovatelna ve svém obvodu a práci hledající musil být na stávku nebo vyluku upozorněn. Další znění osnovy je již shodné s definitivním, rozdíl je pouze v tom, že jsou škrtnuty zmínky o Podkarpatské Rusi vzhledem k její autonomii a v § 8 není ještě ustanovení, že první jmenování úředníků si vyhrazuje Ministerstvo sociální péče.²⁶

V § 16 se stanovovalo, že ve Slezsku přejímá činnost župní zprostředkovatelný práce Zemský úřad práce v Opavě a v § 21 se zmocňovalo Ministerstvo sociální péče, aby v dohodě se zúčastněnými ministry vybudovalo na podkladě § 15–19 na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku podle potřeby a v dohodě s příslušnými samosprávnými činiteli síť zprostředkovatelen práce.²⁷

24 Srov. tamtéž, D 4 e/1, Z 1, kart. 652, 2.195/20.

25 Srov. tamtéž, kart. 651, konvolut Vývoj znění osnovy.

26 Spis končí § 9, dále již nepokračuje, přestože stránka není dopsána. Následuje další neoznačený exemplář shodný s předchozím, který je však úplný a v § 21 se zmocňuje ministerstvo, aby v dohodě se zúčastněnými ministry vybudovalo na podkladě §§ 15–19 na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku a v dohodě s příslušnými samosprávnými činiteli síť zprostředkovatelen práce. Jinak je shodné s definitivním zněním.

27 Srov. SÚAr Praha, MSP, kart. 652, čj. 2.777/20, D 4 e/1 Z 1.

Projednávání osnova na Ministerstvu sociální péče bylo uzavřeno rozhodnutím svolat na 12. května 1920 meziministerskou konferenci, na niž byli ústně pozváni dr. Krejčí a Karel Komínek a které se pod předsednictvím odborového přednosty Jakuba Souška zúčastnili dr. Rudolf Teltšík za Ministerstvo sociální péče a podle protokolu byli přítomni dva zástupci Zemského ústředního ústavu práce v Praze, dr. Brejcha za Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, Josef Mrhálek za Ministerstvo vnitra, dr. Šírek za ministerstvo železnic a zástupci ministerstev financí a zemědělství a účelem bylo zajistit předběžný souhlas s osnovou předtím, než přijde na pořad jednání ministerské rady a před veřejnou diskusí.

Zástupce Ministerstva vnitra vznesl dotaz, je-li věc presantní, neboť bude zapotřebí osnovu přepracovat, protože zavedení žup bude potřebovat asi dva roky. Šírek požadoval pojmout do osnovy zvláštní ustanovení pro železnice a důležité bylo stanovisko Ministerstva zemědělství, jehož zástupce prohlásil, že ministerstvo má stejný interes pro zaměstnavatele jako pro zaměstnance a stojí na stanovisku, že zprostředkování práce je výhradním předmětem sociální péče, v zájmu produkce je však nutno, aby byl Ministerstvu zemědělství přiznán na organizaci zprostředkování práce větší vliv. S osnovou, tak jak byla předložena, nemohlo Ministerstvo zemědělství souhlasit a jeho reprezentant vyhrožoval podáním vlastní osnovy, když nebude vzat na poměry v zemědělství zvláštní zřetel.²⁸

Soušek konstatoval, že zprostředkování práce je věcí eminentně politickou a předmětem mezinárodního sociálně politického zákonodárství. Znovu upozornil na usnesení Mezinárodní konfederace práce na jejím zasedání ve Washingtonu, aby státy, které konvenci schválí, zavedly veřejné zprostředkovatelné práce, jež by stály pod dohledem ústřední autority. Pro určité obory mohly být tedy zřízeny odborové zprostředkovatelné, vedení celé organizace musilo být ale řízeno stejnými zásadami.

Komínek se vyslovil rozhodně proti zřízení samostatných zemědělských oddělení, protože poslední leta údajně ukazovala, jak velice schází jednotná organizace. Krejčí zastával názor, že by bylo neúčelné dělat pro Čechy jinou provizorní organizaci, než jaká byla vytvořena podle zákona z roku 1903, a nové organizace by bylo nutno zříditi jenom pro Moravu a Slovensko. Zástupce Ministerstva zemědělství reagoval na Komínka s tím, že na Slovensku s výjimkou několika průmyslových středisek je skoro výhradně zemědělské dělnictvo, přičemž vliv Ministerstva zemědělství by se nevztahoval na primární ústavy, ale na vyšší složku (zemědělské kanceláře pro Slovensko). Zástupce Ministerstva průmyslu, obchodu a živností konstatoval, že živnostenské zprostředkovatelné se neosvědčily a vítal, že budou zrušeny, vyslovil se ale proti zrušení § 116 živnostenského řádu, protože měl za to, že společenstevní zprostředkovatelné práce tvořily důležitou součást živnostenských společenstev. Přál si, aby byla nalezena cesta, jak tyto společenstevní zprostředkovatelné zahrnout do celkové organizace. K této otázce však musila být slyšena Živnostenská rada, jejíž schůze se měla konat ve druhé polovině září, do té doby nemohlo ministerstvo sdělit závazné a definitivní stanovisko. Podle Teltšíka zaručoval § 11 osnovy Minis-

terstvu zemědělství žádaný vliv na organizaci a činnost všech zprostředkovatelem, Ministerstvu zemědělství by se však mohlo vyjít vstříc ustanovením, že organizace odborových zemědělských zprostředkovatelem a dohled nad jejich činností přísluší Ministerstvu sociální péče v dohodě s Ministerstvem zemědělství a že subvence podle § 8 osnovy by udílelo toto ministerstvo. Komínek vystoupil ještě k společensetvím zprostředkovatelnám práce a uváděl, že společenstva nebudou proti jejich zrušení a více než 90% společenstev využilo dobrodiní novely živnostenského řádu a postoupilo zprostředkování práce veřejným ústavům.

Další meziministerská porada se konala za týden, tj. 19. května 1920, a to za stejné účasti, navíc byli přítomni dr. Pícek a dr. Štern. Zástupce Ministerstva zemědělství žádal opětovně zvláštní předpisy pro zprostředkování práce v zemědělství a Komínek zdůrazňoval nutnost jednotné organizace. Další porada se sešla 26. května 1920 za stejné účasti, navíc byl přítomen pouze zástupce Ministerstva unifikací, do jehož kompetence náleželo sjednocování zákonodárství a veřejné správy. Další meziministerská porada následovala 2. června 1920 a Soušek na ní požadoval projednat osnovu, jak byla po těchto poradách připravena s tím, že zvláštní přání mohou jednotlivé resorty přednášet přímo ministerské radě.²⁹

Poté, co byla dotazována jednotlivá ministerstva, byla osnova předložena interesentům z řad zaměstnavatelů i zaměstnanců, kteří se vyjadřovali k jednotlivým paragrafům. Byly to obchodní a živnostenské komory, odborové centrály (sociálně demokratické Odborové sdružení československé, národně socialistická Československá obec dělnická a křesťansko sociální Všeodborové sdružení křesťansko sociálních dělníků), Ústřední svaz československých průmyslníků aj.

K § 1 požadovala Zaměstnavatelská úřadovna při Ústředním svazu československých průmyslníků bezplatné zprostředkování práce i ze strany zaměstnavatelů, naopak Živnostenská a průmyslová komora v Bratislavě chtěla vybírat poplatek i od zaměstnanců. K § 2 se vyslovil Zemský úřad práce, že postačí dvě instance a § 3 chtěl vynechat, stejně tak bratislavská komora, sociálně demokratické odbory naopak chtěly tvrdší formulaci tohoto paragrafu. Obchodní a živnostenská komora v Liberci předpokládala, že okresní zprostředkovatelny práce mají sloužit zároveň nemocenským pokladnám, komora v Plzni chtěla upravit též poměr okresních stravoven. Zaměstnavatelská úřadovna, Obchodní, živnostenská a průmyslová ústředna českých interesantů libereckého komorního obvodu v Hradci Králové, Obchodní a průmyslová komora v Bratislavě a Zemský výbor v Brně se vyslovily proti spolupůsobení župních zprostředkovatelem práce při ujednávání hromadných smluv a rovnání mzdových sporů. Plzeňská komora se dotazovala, zda nebude zapotřebí v jiných oborech podobné úpravy jako v zemědělství (šlo např. o odborové zprostředkovatelny práce pro kovo-průmysl v Praze a Plzni), k § 7 požadovala Zaměstnavatelská úřadovna přesněj-

²⁹ Srov. tamtéž. Ve všech případech jde o strojopisy opravované rukou: opraveno 28. listopadu 1919, znění z prosince 1919 opravené pro poradu z 29. dubna 1920, znění z 3. května 1920, znění z 5. května 1920, znění po 5. květnu 1920, znění z 26. května 1920 a další dva exempláře jsou bez označení. Následuje konvoluty Protokoly o poradách o zprostředkování práce, je však prázdný, jde pouze o obal, na němž je poznačeno „Prům. Ad 2.777/20 D“.

ší rozčlenění poradního sboru, zastoupení v něm požadovalo i Ministerstvo pro zásobování lidu, Odborové sdružení československé postrádalo vymezení pravomoci poradního sboru a navrhovalo tuto formulaci: Poradní sbor je oprávněn a) podávat dobrozdání a činit návrhy zprostředkovatelnám práce, správě ústavů, vyslechnout zprávy o jejich vedení, vést dozor a provádět kontrolu jednotlivých ústavů, b) činit návrhy a podávat dobrozdání o jmenování úředníků ve Státním úřadu práce, jakož i vedoucích úředníků podřízených úřadů práce. Bratislavská komora chtěla, aby dozorčí výbor nebyl jmenován, nýbrž volen interesenty. Komora v Plzni vycházela z toho, že nové okresy nejsou totožné s dosavadními soudními okresy a namnoze snad ani s politickými okresy, doporučovala proto, aby v sídlech dosavadních soudních okresů byly ponechány stávající zprostředkovatelný práce jako pobočky nově organizovaných zprostředkovatelen, pokud bude jejich trvání odůvodněno poměry. K § 11 navrhovalo Odborové sdružení československé úplnou změnu v tom smyslu, že každý zaměstnavatel je povinen hlásit zprostředkovatelně všechna uprázdněná místa, na něž hledá pracovní sílu, a stejné povinnosti měl podléhat zaměstnanec, který hledal zaměstnání. K § 12 požadoval Zemský úřad práce, aby zprostředkování práce bylo výlučné a nebylo připuštěno ani koncesované, ani odborové zprostředkování. V zájmu řádné kontroly podpor v nezaměstnanosti měla být ponechána o přijetí zaměstnance oznamovací povinnost, pokud nebude jinak rozřešena otázka nezaměstnanosti.³⁰

Případné další návrhy interesentů měly být předloženy do 15. srpna 1920, tato lhůta měla být dodržena, protože Ministerstvo sociální péče hodlalo osnovu předložit k ústavnímu projednávání hned na počátku podzimního zasedání Poslanecké sněmovny. V případě, kdyby vyjádření včas nedošla, mělo to být považováno za souhlas s osnovou.³¹

Termín však nebyl dodržen a připomínky k osnově jsou vesměs ze druhé poloviny srpna a ze září. Obchodní a živnostenská komora v Olomouci byla pro centralizaci zprostředkování práce, současně však pro diferenciaci podle oborů a ze součinnosti neměly být vyloučeny odborové korporace a organizace, které měly pro průmysl, obchod a živnosti velký význam. Komora byla rozhodně proti § 3 a pro odstranění tohoto paragrafu byla i komora v Českých Budějovicích.³² Obchodní a průmyslová komora v Banské Bystrici osnovu všeobecně schvalovala a s osnovou souhlasila vcelku i Československá obec dělnická.³³ Pražská komora upozorňovala, že roku 1902 bylo v Rakousku 904 zprostředkovatelen práce, k osnově uskutečnila komora šetření a z něho vyplynulo, že k zprostředkování práce se hodí nejlépe odborné korporace a organizace, protože mohou doporučit plně kvalifikované síly. Stylizaci § 3 komora odmítla jako „třídně stranickou“ a žádala jeho škrtnutí a za zcela nevhodné pokládala ustanovení § 5 o spolupůsobení zprostředkovatelen při sjednávání hromadných smluv

30 Srov. SÚAr Praha, MSP, kart. 652, čj. 2.777/20, D 4 e/1 Z 1.

31 Srov. tamtéž, čj. 5.987/20 a 5.976/20.

32 Srov. tamtéž.

33 Srov. tamtéž, čj. 5.828/20 a 5.735/20.

a při rovnání mzdových sporů, neboť to příslušelo živnostenské inspekci.³⁴ Celkově kladně hodnotila osnovu 23. srpna Ústřední kancelář všeodborového sdružení křesťanských dělníků v Brně,³⁵ brněnská komora schvalovala základní myšlenku osnovy, byla ale proti rozsáhlému aparátu a měla za to, že by úplně stačilo navázat na již zřízené veřejné ústavy pro zprostředkování práce, na Moravě obzvláště na Zemský úřad práce a jeho expozitory. Byla rovněž proti spolupůsobení zprostředkovatelen práce při mzdových sporech s odvoláním, že to přísluší živnostenské inspekci.³⁶ Obchodní, živnostenská a průmyslová ústředna v Hradci Králové se postavila rovněž ve svém dobrozdání z 18. srpna proti účasti zprostředkovatelen při rovnání mzdových sporů a sjednávání hromadných smluv, stejně jako to učinila 12. srpna komora v Plzni. Souhlas s osnovou vyjádřila 11. srpna Zemská správní komise v Praze.³⁷ Zemský výbor v Brně sdělil 10. srpna Ministerstvu sociální péče, že usiloval o vydání tohoto zákona pro Moravu a má i nyní za to, že nynější změněné poměry vyžadují tím více autoritativní úpravu, nemůže se ovšem jednat více o partikulární zákony pro jednotlivé součásti republiky, třebaž zákon z roku 1903 pro Čechy plnil dobře své poslání. Zemský výbor již v dřívějších předlohách pro Moravský zemský sněm odůvodňoval, že zprostředkování práce je třeba považovat za obor působnosti veřejné správy³⁸ a je nutno odejmout je soukromému ziskovému podnikání. Hlavní pohnutkou podle Zemského výboru bylo, že je nutno čelit jakémukoliv vykořisťování nesnází ponejvíce osob hledajících práci, namnoze ale i zaměstnavatelů, soukromými podnikateli. Se soustavou uvedenou v § 2 Zemský výbor souhlasil, pro župní instance však doporučoval název Župní úřad práce a Svaz župních úřadů práce. K § 4 uváděl, že na Moravě dosavadní zkušenosti ukázaly potřebu menšího počtu zprostředkovatelen práce v nejdůležitějších střediscích hospodářského života.³⁹ Zemský ústav práce pro Slezsko sdělil 10. srpna, že z osnovy seznal s největším politováním, že jeho činnost má být zastavena. Vypočítával proto svoje zásluhy o organizování této činnosti, a navrhoval naopak nejen aby byl ponechán, nýbrž aby mu byla navíc přidělena průmyslová území Moravské Ostravy a Vítkovic.⁴⁰ Odborové sdružení československé vyjádřilo s osnovou všeobecný souhlas, požadovalo pouze zostřít ustanovení § 3, Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností trvalo na svém stanovisku vyjádřeném 28. července o ponechání práva zřizovat zprostředkovatelný práce živnostenských společenstev.⁴¹

Ministerstvo zemědělství osnovu 26. července odmítlo, protože nevyhověla opětovně tlumočeným požadavkům tohoto ministerstva a jeho odůvodněným po-

34 Srov. tamtéž, čj. 5.368/20.

35 Srov. tamtéž, čj. 4.862/20.

36 Srov. tamtéž, čj. 5.454/20.

37 Srov. tamtéž, kart. 652, čj. 4.558/20.

38 Srov. J a n á k , J.: *Snahy o zavedení veřejnoprávního zprostředkování práce*, s. 95n.

39 Srov. SÚAr Praha, MSP, kart. 652, čj. 4.558/20.

40 Srov. tamtéž, čj. 4.532/20.

41 Srov. tamtéž, čj. 4.516/20 a 4.210/20.

žadavkům plynoucím 1) z mimořádného významu zprostředkování práce pro zemědělství, které reprezentovalo nejdůležitější a rozsahem největší složku veřejného zprostředkování práce, 2) z odlišné struktury pracovního trhu zemědělství a 3) z vlastního cíle zprostředkování práce zemědělským zaměstnancům.⁴² Toto stanovisko tlumočil již předtím na meziministerských poradách zástupce tohoto ministerstva dr. Picek a ministerstvo vycházelo ze skutečnosti, že mělo na Slovensku vlastní zprostředkovatelny práce pod vlastním dozorem a chtělo, aby zůstaly zachovány.⁴³

Důvodová zpráva k vládní osnově zákona o zprostředkování práce je ze 14. září 1920. Říká se v ní, že dosavadní úprava zprostředkování práce v ČSR byla v každé zemi odlišná, v Čechách spočívala podle zemského zákona z roku 1903 na kombinovaném systému zemské a okresní autonomie (tj. územní samosprávy), na Moravě, která okresní samosprávu postrádala, bylo zprostředkování práce výlučně předmětem působnosti zemské správy (územní samosprávy). Jiné poměry byly ve Slezsku a na Slovensku.⁴⁴

Pravý význam organizace v Čechách se stal zjevný hlavně během války a účinnou měrou zasáhla tato organizace také po skončení války, jmenovitě při provádění zákona o státních podporách v nezaměstnanosti, při umísťování vracejících se demobilizovaných vojáků, pro kterýžto účel byly zřízeny přechodně u všech pěti zemských centrál zvláštní vojenské referáty a při Zemském ústředním ústavu práce v Praze byla v této době ještě zvláštní kancelář pro umísťování demobilizovaných legionářů. Za součást organizace bylo možno považovat rovněž odbornou zprostředkovatelnu práce pro kovodělný průmysl vydržovanou společně státem a zemí za příspěvní interestů. V úzkém styku byly vždy všechny zprostředkovatelny práce i s odborovými (dělnickými), zejména spolkovými zprostředkovatelny práce všech odborů, pokud nevykonávaly svou činnost výdělečně. Zemské centrály se zúčastňovaly činně dozoru nad zprostředkovatelny práce provozovanými po živnostensku a spoluúčast přednostů zemských centrál při inspekci těchto poptaváren byla upravena zvláštním výnosem Zemské správy politické v Praze.

Hlavními obory, v nichž se mohla organizace vykázat znatelnými výsledky, bylo zemědělství, řemesla a domácí čeleď, v menší míře velký průmysl, a dále

42 Srov. tamtéž, čj. 4.193/20.

43 Srov. tamtéž, čj. 2.777/20.

44 Ke Slovensku srov.: Zemský úřad práce v Bratislavě sdělil Ministerstvu sociální péče, že na Slovensku existují úřední zprostředkovatelny práce v Bratislavě, Banské Bystrici a Košicích. Všechny byly zřízeny roku 1916 na základě zákonného článku XVI, jehož § 5 ukládal městům a obcím povinnost zřizovat a vydržovat zprostředkovatelny práce, které mohly být zavázány, aby vykonávaly zprostředkování práce i mimo své působíště. Podle názoru Zemského úřadu práce bylo třeba 1) aby zřizování zprostředkovatelen práce mělo právní podklad, totiž aby nové zprostředkovatelny práce byly zřizovány na Slovensku na základě dosud platného zákona, 2) aby organizační a jednací řád byl ustaven analogicky a pokud možno jednotně jako v ostatních zemích ČSR a 3) aby nově zřízený Zemský úřad práce pro Slovensko přejal tatáž práva, úkoly a povinnosti, jaké mělo ústředí v Budapešti a analogicky jak je měly v Čechách zemské centrály práce a Zemský úřad práce.

povolání vyšších kategorií. Zcela slušných výsledků bylo dosaženo jmenovitě před válkou, v umístování učňů pro velký průmysl se organizace uplatňovala hlavně za války, mimo válku jen v cukrovarnickém průmyslu opatřováním dělníků na kampaň.

Na Moravě byly nositeli všeobecného zprostředkování práce jednak expozitury Zemského ústavu práce, jednak městské zprostředkovatelny, a kde nebylo jedné ani druhých, plnily tuto funkci okresní demobilizační výbory, které však byly v souvislosti s úbytkem nezaměstnanosti postupně rušeny, takže celá řada okresů na Moravě neměla v té době zprostředkovatelny práce (podtrženo v orig.) Zprostředkování práce pro zemědělské dělníky zejména ze Slovenska, z Moravského Slovenska a Valašska obstarával Zemský ústav práce v Brně a v roce 1919 byla zprostředkována práce v zemědělství pro 10 213 osob.

Seznam místních zprostředkovatelen na Moravě obsahoval 82 míst, z toho bylo 59 okresních demobilizačních výborů, sedm expozitur Zemského ústavu práce, 12 okresních zprostředkovatelen práce, Městský úřad pro zprostředkování práce v Brně a Městská zprostředkovatelna práce v Jihlavě.

Organizace zprostředkování práce byla tak vybudována „na pevných a normální době odpovídajících základech“ jen v Čechách, v ostatních zemích byla jen improvizována pod tlakem poměrů na počátku války a po jejím skončení. To, že nedošlo do té doby k uzákonění osnovy o zprostředkování práce a osnovy o pojištění proti nezaměstnanosti a že nebyly zřízeny potřebné ústavy, nemohlo být podle Ministerstva sociální péče vytýkáno, „neboť akutní neslýchané krizi a nezaměstnanosti nebylo by se ani těmito zákony odpomohlo“. Tehdejší úkolem bylo zachytit co nejrychleji za každou cenu „tuto lavinu hrozící státu i společnosti“. Předkládaná osnova (stejně jako osnova zákona o státním příspěvku k podporám v nezaměstnanosti, tj. tzv. gentský systém, který byl schválen roku 1921)⁴⁵ byly míněny pro normální, mírovou dobu, neboť jen v ní se mohly organizační práce nařízené těmito zákony provést a zakotvit a oba mohly úspěšně působit jen pro dobu normální nezaměstnanosti.

V důvodové zprávě dále stojí, že kromě těchto momentů zavazovala Československou republiku jako člena Mezinárodní organizace práce k předložení osnovy o zprostředkování práce i úmluva týkající se opatření proti nezaměstnanosti uzavřená na podzim roku 1919 na všeobecné konferenci Mezinárodní organizace práce při Společnosti národů ve Washingtonu, která v článku dvě stanoví, že státy, které konvenci schválí, musí zavést veřejné zprostředkovatelny práce, které by byly pro zaměstnance bezplatné a stály by pod dohledem ústřední státní autority. Podle konvence musily být zřízeny u veřejných zprostředkovatelen práce paritní výbory sestávající ze zástupců zaměstnavatelů a zaměstnanců. V zemích, ve kterých byly vedle sebe bezplatné zprostředkovatelny veřejné a soukromé, bylo třeba učinit opatření, aby oba druhy pracovaly souhlas-

⁴⁵ K gentskému systému srov. Rosenkranz, J.: *Rok účinnosti zákona o státním příspěvku k podpoře nezaměstnaných*, Sociální revue 7, 1926, s. 229–244, 322–329; Rauchberg, J.: *Gentský systém nebo pojištění nezaměstnaných*, Sociální revue 19, 1938, s. 25–38.

ně. Konference dále doporučila, aby každý člen Mezinárodní organizace práce zabraňoval zřizování ústavů, v nichž by se práce zprostředkovávala za úplatu nebo které by vykonávaly tuto činnost výdělečně. Tam, kde takové ústavy trvaly, bylo žádoucí, aby pracovaly podle zvláštních řádů a měla být učiněna všechna opatření, aby byly tyto podniky co nejdříve plně potlačeny. Dále se doporučovalo, aby hromadné najímání dělníků v jednom státě za účelem jeho zaměstnání v jiném státě se dalo pouze po dohodě dotyčných států a po vyslechnutí zaměstnavatelů a dělníků dotyčných odvětví příslušných zemí.

Všem těmto požadavkům mezinárodní konvence osnova plně odpovídala. Podle osnovy měla být definitivní síť veřejných zprostředkovatelen vybudována postupně, a to podle § 15 ad. pokud nebude provedeno okresní a župní zřízení měla být stávající síť zprostředkovatelen v dohodě s příslušnými samosprávnými činiteli zdokonalena. Kdyby se přistoupilo ihned ke zřízení Státního ústavu práce (na což se ale podle §20 nepomýšlelo) a k vybudování všech ostatních článků organizace, vyžádalo by to od státu ročně i s počátečními fiiancemi asi 2 mil. K, ve státním rozpočtu pro rok 1920 bylo pamatováno při tehdejší nedostatečné organizaci na tento účel částkou 500 tis. K.

Po stránce formální se navrhovalo, aby osnova byla přikázána sociálně politickému výboru Poslanecké sněmovny.⁴⁶

Ačkoliv tato důvodová zpráva k osnově je ze 14. září 1920, byla osnova odeslána ministerské radě teprve 14. října 1920 vzhledem k připomínkám některých ministerstev a zejména odmítavému stanovisku Ministerstva zemědělství. Kromě toho byla osnova ještě projednávána a procházela Sociálním ústavem zřízeným u Ministerstva sociální péče, o němž víme, že byl poradním sborem tohoto ministerstva. Osnova musila projít ještě Poradním sborem pro otázky hospodářské, který působil sice při Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností, ve skutečnosti však byl poradním sborem vlády v hospodářských a sociálních otázkách a zasedali v něm paritně zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců i jmenovaní odborníci. Opravené znění osnovy mohlo tak být předloženo vládě teprve 24. listopadu 1920 a tím odpadala možnost předložit ji jako vládní osnovu k podzimnímu zasedání Národního shromáždění. Osnova sice byla zřejmě předložena na pořad jednání jedné z nejbližších schůzí ministerské rady,⁴⁷ ta se však usnesla vrátit ji ještě Ministerstvu sociální péče, aby svolalo další poradu zúčastněných ministerstev za účelem dohody o námitkách ministerstev. Poradě

46 Následuje samostatný list, na němž je napsáno červenou tužkou pouze toto: „Další paré. Definitivní znění osnovy odevzdal p. dr. Pícek panu ministrovi v červenci 1920“. Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1, kart. 651, konvolut Poslední znění české osnovy. Originál je psán na průklepovém papíře, nahoře je poznamenáno tužkou „Def. znění“. K tomu dr. Štern ministrovi (bez čj.): v příloze zasílá v nepřítomnosti dr. Pícka osnovu zákona o zprostředkování práce. „Zároveň, ježto předpokládám, že Vaše opravy budou při této propracované osnově pouze rázu formálního, dávám ihned tuto osnovu litografovat a jakmile dojde Vaše telefonické schválení, bude zaslána všem zájemníkům. Včera večer jsme dokončili osnovu o státním příspěvku k podpoře v nezaměstnanosti a jakmile bude oklepána a stylisticky zredivována, ihned si dovolíme ji Vám zaslat...“ Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1, kart. 651.

47 Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1, kart. 652.

měl předsedat nový ministr sociální péče prof. dr. Josef Gruber postavený do čela resortu 15. září 1920, kdy vstoupil do úřednické vlády Jana Černého a vystřídal dr. Lva Wintra.⁴⁸

Poslední osnova předložená Poslanecké sněmovně měla 22 paragrafů rozdělených do tří článků.

Paragraf 1 uváděl, že za účelem sblížení osob hledajících práci a práci nabízejících zavádí se veřejné zprostředkování práce, toto zprostředkování je pro zaměstnance bezplatné. Veřejné zprostředkování práce měly vykonávat a) okresní (městské) zprostředkovatelny práce, b) župní zprostředkovatelny práce, c) svazové župní zprostředkovatelny práce a d) Státní úřad práce v Praze (§ 2). Organizace tak měla být spojena s župním zřízením. Činnost zprostředkovatelen se měla vztahovat na všechna odvětví námezdní práce včetně učňovství a zprostředkování práce nesmělo být zaměstnanci ani zaměstnavateli odepřeno.

V osnově zůstal i § 3 prosazený socialistickými stranami, a to ve znění jak jej známe z dřívějšího, šlo o jakýsi protistávkokazecký paragraf.

V § 4 se stanovovala povinnost všem okresům a městům se zvláštním statutem a na Slovensku municipálním městům a městům s regulovaným magistrátem zříditi okresní zprostředkovatelny práce. Ministerstvo sociální péče mohlo stanovit, aby byla zřízena jen jedna společná okresní zprostředkovatelna pro několik okresů nebo obcí téhož župního úřadu. Hlavní město Praha a města Brno a Bratislava byla povinna zříditi pro svůj obvod městské zprostředkovatelny práce. Sídlem zprostředkovatelny práce zřízené pro jednotlivé okresy mělo být zpravidla sídlo okresního úřadu. Okresní (městská) zprostředkovatelna práce měla sledovat, soustřeďovat a vyrovnávat v obvodu své působnosti veškerou nabídku práce a služeb a poptávky po nich.

V § 5 byla stanovena povinnost župám zříditi župní zprostředkovatelny práce, a to zpravidla v sídle župního úřadu. Příslušelo jim: 1. vykonávat působnost okresní zprostředkovatelny práce v okrese svého sídla, 2. vyrovnávat nabídku a poptávku v celém obvodu župy, 3. spolupůsobit při zprostředkování práce a služeb v území celého státu, 4. spolupůsobit při ujednávání hromadných smluv, při rovnání mzdových sporů a při zřizování poraden pro volbu povolání. Rovněž ustanovení tohoto paragrafu prosadily socialistické strany přes odpor zaměstnavatelů.

Paragraf 6 zakotvoval povinnost zemských župních svazů zříditi svazové župní zprostředkovatelny práce v hlavním městě Praze a v Brně a Bratislavě. Příslušely jim tyto úkoly: 1. působnost obdobná jako v § 5, 2. řídit činnost okresních a župních zprostředkovatelen práce v obvodech jim přidělených žup, dohlížet na ně po stránce správní a účetní a starat se o odbornou výchovu úředníků zprostředkovatelen práce, 3. zříditi podle potřeby zvláštní oddělení pro zprostředkování práce v jednotlivých rozsáhlých oborech práce, jmenovitě při opatrování práce zaměstnancům zemědělským, zejména i zemědělskému sezónnímu dělnictvu, 4. sbírat statistické údaje v oboru a obvodu jejich působnosti. Tento kompromis nemohl Ministerstvo zemědělství uspokojit.

48 Srov. tamtéž.

V § 7 bylo pojednáno o působnosti Státního úřadu práce v Praze v oboru zprostředkování práce. Bylo to: 1. vykonávat dozor nad činností všech zprostředkovatelen práce ve státě a starat se o jednotnou odbornou výchovu jejich úředníků, 2. sbírat a zpracovávat statistické údaje a vést přehled o uzavřených kolektivních smlouvách, 3. vyrovnávat nabídku a poptávku na území celého státu, 4. zprostředkovávat práci do ciziny a spolupůsobit při ochraně domácího obyvatelstva v cizině, 5. se schválením Ministerstva sociální péče vypracovat služební řád pro zprostředkovatelný práce a 6. podávat tomuto ministerstvu dobrá zdání týkající se organizování zprostředkovatelen práce.

Při Státním úřadu práce se měl zřídit k podpoře jeho činnosti poradní sbor ze zástupců ministerstev sociální péče, veřejných prací, průmyslu, obchodu a živností, vnitra a zemědělství a z deseti zástupců zaměstnavatelů a ze stejného počtu zástupců zaměstnanců, které jmenoval ministr sociální péče na základě návrhů příslušných zájmových organizací. Poradnímu sboru měl předsedat zástupce Ministerstva sociální péče a sbor sám měl volit jednoho náměstka předsedy ze skupiny zaměstnavatelů a jednoho ze zástupců zaměstnanců. Členství v poradním sboru trvalo tři roky, před uplynutím tohoto období mohl zprostit ministr sociální péče členy ze skupiny interesentů, když se změnilo jejich zaměstnání do té míry, že nebyli již povoláni zastupovat příslušnou skupinu. Ministr mohl zbavit úřadu rovněž kteréhokoli člena, jestli zanedbával trvale své povinnosti nebo když ztratil volební právo do obecního zastupitelstva.

V § 8 bylo stanoveno, že Ministerstvu sociální péče náleží v oboru zprostředkování práce vykonávat vrchní dohled a jmenovat úřednictvo i ostatní stálé zaměstnance Státního úřadu práce a přednosta svazových župních zprostředkovatelen práce. Ostatní úředníky a stálé zaměstnance svazových župních zprostředkovatelen práce jmenoval zemský svazový výbor se schválením vrchního župana, u župních zprostředkovatelen práce župní výbor a u okresních zprostředkovatelen okresní výbor se schválením županovým.

První jmenování úředníků a zřízců při jednotlivých zprostředkovatelnách mělo náležet ministrovi sociální péče.

Na základě § 9 vedl správu okresní zprostředkovatelný správce za dozoru dozorčího výboru, který měl sestávat z šesti až deseti členů a z předsedy. Členy dozorčího výboru měl jmenovat na dobu tří let okresní náčelník, a to polovinu ze zaměstnavatelů a polovinu ze zaměstnanců, po slyšení zástupců příslušných zájmových skupin. Předsedou byl okresní náčelník nebo jím ustanovený úředník okresní správy. Úkolem dozorčího výboru bylo zejména dbát, aby se zprostředkování práce dělo nestranně a příslušela mu též činnost stanovená v zákonu o státním příspěvku k podporám v nezaměstnanosti. Obdobná ustanovení platila o správě župních a svazových župních zprostředkovatelen práce s tím rozdílem, že členy jejich dozorčích výborů jmenoval župan a vrchní župan. Když bylo zřízeno při svazové župní zprostředkovatelně zvláštní oddělení pro zprostředkování práce v určitém oboru práce nebo služeb, zřizoval se pro ně zvláštní dozorčí výbor sestavený obdobně z osob činných v tomto oboru. Členství ve všech dozorčích výborech bylo čestné.

V § 10 se řešilo financování. Náklady okresních (městských) zprostředkovatelen práce měly nést okresy (města), pro jejichž obvod byla zprostředkovatelna zřízena. Náklady společné okresní zprostředkovatelny měly nést společně okresy a města, pro jejichž obvod byla společná okresní zprostředkovatelna zřízena. Náklady župní zprostředkovatelny měla hradit župa spolu s okresem svého sídla, náklady svazových župních zprostředkovatelen měl hradit zemský župní svaz spolu s župou, v jejímž obvodu měla tato zprostředkovatelna své sídlo. Náklady Státního úřadu práce měl nést stát.

Svazová zprostředkovatelna práce stanovila ve svém obvodu poměr, jakým přispívaly okresy a města na náklady společné okresní zprostředkovatelny práce a jakým přispíval na župní zprostředkovatelnu okres jejího sídla. Poměr jakým přispíval zemský župní svaz a župa jejího sídla na náklady svazové župní zprostředkovatelny stanovil Státní úřad práce.

K částečné úhradě nákladů mohly zprostředkovatelny vybírat od zaměstnavatelů záznammé, popř. poplatky za zaměstnance umístněné u něho zprostředkovatelnou práce. Podrobnější předpis, zejména i o výši těchto poplatků, měl stanovit Státní úřad práce. Přibližně náklady na zprostředkování práce v případě, že by byl tento obor upraven v celém státě zákonem a byl převzat do státní správy, by činil 1.706.500 K.⁴⁹

V § 11 se rovněž projevuje převaha zájmu zaměstnanců, protože zde byla stanovena povinnost zaměstnavatele, který hledá námezdní síly za cizí pomoci, hlásit nabízené místo také příslušné zprostředkovatelně práce. Stejně povinnosti podléhal zaměstnanec hledající práci za cizí pomoci. Přestupky tohoto ustanovení mohl trestat okresní politický úřad pokutou 100 K, v případě nedobytnosti vězením v trvání 24 hodin.

Paragrafy 12 až 21 obsahovaly všeobecná a přechodná ustanovení. Říkalo se zde, že veškerá ustanovení, jimiž bylo až do té doby zprostředkování práce upraveno, pozbývají účinnosti. Nadále nemělo být povoleno jakékoliv propůjčování oprávnění nebo koncesí k živnostenskému zprostředkování práce a služeb podle dosavadních předpisů, práva nabytá z propůjčení oprávnění a koncesí k živnostenskému zprostředkování práce a služeb však měla zůstat nedotčena. Zprostředkovatelé provozující tuto činnost po živnostensku přesto projevovali obavy a Grémium majitelů živnostenského zprostředkování služeb a míst se obrátilo 20. ledna 1920 na Ministerstvo sociální péče s prosbou, aby byl brán patřičný zřetel na oprávněné požadavky jejich stavu, popř. aby jim byla ponechána do vymření koncese, nebo aby byly koncese rušeny cestou přiměřeného výkupu, přičemž zkušenosti s osvědčení majitelé oprávnění by mohli být případně převzati do služeb veřejnoprávního zprostředkování práce.⁵⁰ Toto řešení by však bylo zřejmě stěžejně únosné vzhledem k tomu, jak špatně pověsti se většina těchto „dohazovačů“ těšila.

V § 13 se stanovilo, že pokud nebude proveden župní zákon, platí pro úpravu zprostředkování práce přechodná, dále uvedená opatření.

49 Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1 Z 1, kart. 651, konvolut Návrhy a finanční stránka.

50 Srov. SÚAr Praha, MSP, D 4 e/1, kart. 652, řj. 507/20.

V Čechách měly převzít činnost okresních (městských) zprostředkovatelen práce okresní (městské) zprostředkovatelný zřízené na základě zákona z roku 1903. Činnost župních zprostředkovatelen práce mělo převzít pět zemských centrál práce rovněž podle citovaného zákona a činnost Svazové župní zprostředkovatelný práce měl vykonávat Zemský ústřední úřad práce v Praze.

Na Moravě měly převzít činnost okresních (městských) zprostředkovatelen expozitury Zemského úřadu práce v Brně. Činnost župních a svazových župních zprostředkovatelen práce měl převzít Zemský úřad práce v Brně, který přejímal činnost župních zprostředkovatelen týkající se slezského obvodu. Ve Slezsku měly převzít činnost okresních (městských) zprostředkovatelen všeobecné zprostředkovatelný zřízené podle nařízení z 24. prosince 1917, č. 509 ř. z.

Činnost okresních (městských) zprostředkovatelen práce na Slovensku měly převzít zprostředkovatelný zřízené podle zákonného článku XCI z roku 1916. Činnost župních zprostředkovatelen práce a Svazové župní zprostředkovatelný práce měl převzít Zemský úřad práce pro Slovensko v Bratislavě.

Činnost Státního úřadu práce v Praze mělo převzít Ministerstvo sociální péče.

Počátek účinnosti §§ 1 až 12 s případným vymezením pro která území měl být stanoven nařízením. V § 21 se zmocňoval ministr sociální péče, aby vybu- doval v dohodě se zúčastněnými ministry na podkladě §§ 15 až 19 síť zpro- středkovatelen práce podle potřeby a ve srozumění s příslušnými samospráv- nými činiteli. Poslední (§ 22) pověřoval provedením tohoto zákona ministra sociální péče v dohodě se zúčastněnými ministry.⁵¹

Osnova se dostala jako tištěný vládní návrh do Poslanecké sněmovny, kde byla přikázána sociálně politickému výboru. Zde však narazila na odpor, zejmé- na pokud šlo o stávkový § 3, o otázku odborových zprostředkovatelen a o ona ustanovení osnovy, podle nichž se určovalo pro zemědělské zprostředkování práce jakési výjimečné postavení, a tím se narušovala jednotnost zprostředko- vání práce pro všechny obory. Otázku § 3 se podařilo vyřešit formulací „za- městnavateli se ukládá povinnost oznámit příslušné okresní (městské) zpro- středkovatelně práce vypuknutí stávky nebo výluky. Zprostředkovatelna je pak povinna vyvěsit o tom zprávu ve svých místnostech a upozornit na tuto okolnost uchazeče“. V ostatních sporných otázkách však k dohodě nedošlo. V případě zrušení živnostenského zprostředkování se dospělo k jednotnému stanovisku, že totiž práva nabytá z propůjčených již oprávnění a koncesí pro tuto činnost za- niknou do dvou roků po vyhlášení zákona.⁵²

Sociálně politický výbor ukončil jednání během léta 1921 a zpráva zpravodaje, který měl předložit osnovu plénu Poslanecké sněmovny, nese datum 28. září 1921. Byl jím ustanoven sociálně demokratický poslanec dr. Lev Winter, který jako první ministr sociální péče stál od samého počátku při zrodu osnovy. Meritorní projednávání osnovy tím ale skončilo. Po četných průtazích byl dán návrh teprve na podzim 1922 na denní pořádek rozpočtového výboru a poté na návrh zástupce

51 Srov. tamtéž, kart. 651, konvolut Poslední znění české osnovy.

52 Srov. K o m í n e k, K.: *O osnově zákona o zprostředkování práce*, s. 13n.

jedné z koaličních stran byla osnova vzata z denního pořádku a od té doby nabyla více k projednávání připuštěna.⁵³

Jak se vyvíjela myšlenka zprostředkování práce dále?

V listopadu 1924 se sešel v Přerově první sjezd správců okresních úřadů práce na Moravě, který dospěl k závěru, že konzolidovanost poměrů je možno získat jedině uzákoněním zprostředkování práce. Přítomný sociálně demokratický poslanec František Geršl prohlásil, že on i jeho poslanecký klub se přičiní, aby osnova byla v brzké době uzákoněna, neboť instituce zprostředkování práce je pro stát velice důležitá.⁵⁴ V roce 1928 se touto otázkou zabývali správčové ústavů práce a navrhovali hlavní zásady této organizace, jejíž jednotná úprava byla podle nich nutná i pro čelení nezaměstnanosti.⁵⁵ Teprve v roce 1931, tj. na počátku velké hospodářské krize, vypracovalo novou osnovu zákona o zprostředkování práce Ministerstvo sociální péče. Osnova vyvolala zpočátku velký rozruch a jednání o ní trvalo do roku 1934.⁵⁶ Výsledkem bylo pouze vládní nařízení o zprostředkování práce z 9. července 1936, č. 217 Sb, jehož § 1 stanovoval povinnost vybudovat v každém politickém okrese aspoň jednu zprostředkovatelnou práce.⁵⁷

Zbývá ještě zmínit se o hlavních protagonistech. Na prvním místě to byl dr. Lev Winter, jeden z vedoucích představitelů sociální demokracie zabývající se sociální problematikou,⁵⁸ ministr sociální péče v Kramářově vládě od 14. listopadu 1918 do 8. července 1919, v první Tusarově vládě od 8. července 1919 do 25. května 1920 a ve druhé Tusarově vládě od 25. května do 15. září 1920. To, že do čela tohoto resortu bude postaven sociální demokrat, nebylo podle Wintra zpochybňováno. Když bylo 13. listopadu 1918 rozhodnuto, že tímto ministrem bude Winter, přiměl dalšího výrazného politika dr. Evžena Šterna, kterého již před několika lety žádal, aby se odborně zabýval sociální politikou, aby přešel do Ministerstva sociální péče.⁵⁹ Odborovým přednostou se stal Jakub Soušek s dlouholetou praxí ve vídeňském Ministerstvu obchodu, který zastupoval republiku na důležité několikrát zmíněné konferenci Mezinárodní organizace práce konané v roce 1919 ve Washingtonu.⁶⁰ Ke znalcům sociální problematiky náležel i dr. Rudolf Teltsík, přidělený v letech 1920–1931 Mezinárodnímu úřadu práce v Ženevě.⁶¹ Největším znalcem zprostředkování práce byl Karel Komínek.

53 Srov. K o m í n e k , K.: *O osnově zákona o zprostředkování práce*, s. 13n.

54 Srov. MZA Brno, A 9-Zemský výbor, sign. Z 2, kart. 10.145, čj. 63.953/24.

55 Srov. S o t t n e r , B.: *O novou úpravu zprostředkování práce*, *Obzor národohospodářský*, 39, 1934, s. 84–87.

56 Srov. C e r m a n , J.: *Vývoj a organizace zprostředkování práce v Československu*, *Sociální revue*, 17, 1936, s. 601–607.

57 Srov. *Nová úprava zprostředkování práce*, *Obzor národohospodářský*, 41, 1936, s. 449–453.

58 Dr. Lev Winter je mj. autorem pojednání *Dělnické zákonodárství rakouské uveřejněného ve 4. dílu České politiky*, Praha 1911, s. 831–1.006.

59 K dr. Evženu Šternovi srov. Ottův slovník naučný nové doby, VI/2, Praha 1943, s. 869–870. Politicky příslušel původně k pokrokové (realistické) straně, od roku 1911 k sociální demokracii.

60 Srov. K o t e k , J.: *Za odborovým přednostou Jakubem Souškem*.

61 K dr. R. Teltsíkovi srov. Ottův slovník naučný nové doby, VI/2, Praha 1943, s. 1.044.

Příčin neúspěchů osnovy tak dlouze a rozsáhle projednávané vesměs ještě v období vzedmuté revoluční vlny mohlo být několik. Značnou roli hrála mezi nimi přílišná vázanost na župní zákon, který sice Národní shromáždění přijalo, realizován byl ale jenom na Slovensku. Patřil mezi ně i neutuchající odpor Ministerstva zemědělství neochotného přistoupit na kompromis, jakož i odpor zaměstnavatelů proti některým institutům, jež se do osnovy dostaly zásluhou socialistických stran.

ENTWURF DES ARBEITSVERMITTLUNGSGESETZES IN DEN JAHREN 1919-1921

Die Arbeitsvermittlung ist am Ende des 19. Jahrhunderts ein Bestandteil der sozialen Verwaltung geworden, Auseinandersetzungen gab es allerdings darüber, ob es sich um einen Bestandteil der Staatsverwaltung oder der territorialen Selbstverwaltung handelt.

In Böhmen wurde diese Frage zu Gunsten der Bezirks- und Landesselbstverwaltung auf Grund des Landesgesetzes aus dem Jahre 1903 gelöst, das die Errichtung von Arbeitsvermittlungsstellen im Bezirk (oder in der Stadt), von fünf Landesarbeitszentralen und eines Landeszentralarbeitsamtes in Prag anordnete. In Mähren, wo keine Bezirksselbstverwaltung entstanden ist, wurde das Landesarbeitsamt in Brünn errichtet, das einige Exposituren errichtete, und Arbeitsvermittlungsstellen wurden auch von einigen Städten errichtet. In Schlesien, wo es ebenfalls keine Bezirksselbstverwaltung gab, wurde die Arbeitsvermittlung Gegenstand der Tätigkeit eines privaten Vereins in Troppau mit einem Wirkungsbereich im ganzen Lande.

Diese Frage gelangte in den Vordergrund, nachdem das Gesetz über staatliche Unterstützungen in der Arbeitslosigkeit gebilligt worden war, und am 15. Dezember 1918 in Kraft trat. Das Gesetz ordnete die Errichtung von Bezirksdemobilisierungskomitees in der Regel für einen Gerichtsbezirk an. Diese Komitees entstanden in allen böhmischen Ländern, und auf Grund der Bestätigung der Arbeitsvermittlungsstelle, dass der Antragsteller sich vergeblich um einen Arbeitsplatz beworben habe, bestätigten sie ihm den Anspruch auf eine Unterstützung.

Vom Frühling 1919 an begann man im Ministerium für Sozialfürsorge mit einem sozialdemokratischen Minister an der Spitze den Entwurf des Gesetzes zu behandeln, der aus dem böhmischen Gesetz aus dem Jahre 1903 hervorging. In der ganzen Republik sollte ein Netz öffentlich-rechtlicher Arbeitsvermittlungsstellen geschaffen werden, die jedoch auch andere Angelegenheiten übernehmen sollten, wie die Schlichtung von Arbeitskonflikten u. a.

Der Entwurf kam bis ins Parlament, im Herbst 1922 wurde jedoch eine weitere Behandlung unterlassen. Die Ursachen beruhten wohl in der Tatsache, dass diese Organisation aus dem Gausgesetz hervorging, das jedoch zu guter Letzt in den böhmischen Ländern nicht realisiert wurde. Außerdem stellte sich gegen den Entwurf das Ministerium für Landwirtschaft, das sich der Arbeitsvermittlung landwirtschaftlicher Angestellter angenommen hatte.

